17.5.2016

Liikenne- ja viestintävaliokunta

ASIANTUNTIJALAUSUNTO: ALKOLUKKOLAINSÄÄDÄNNÖN MAHDOLLISET MUUTOKSET

Viitaten hallituksen esitykseen HE 68/2016 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle alkolukkolaiksi sekä laiksi ajokorttilain muuttamisesta.

1. Tiivistelmä

Nykyinen tilanne valvotussa ajo-oikeudessa nykyisellä voimassa olevalla lailla:

- Ehdollinen ajo-oikeus valvotun alkolukon kanssa mahdollistaa henkilön ajoneuvon kuljettamisen. Ajo-oikeutta seurataan säännöllisesti alkolukon valvonnalla. Rikkomukset raportoidaan poliisille, jonka asiakashenkilö tietää.
- Rikkomuksia ovat: mm. alkolukon manipulointi ohittamalla, virtakatkot/akun irrottaminen, asiakas ei saavu säännölliseen huoltoon
- Lisäksi alkolukkolaite valvoo automaattisesti: mm. testiä/testaamattomuutta ajon aikana, mäkistarttia, puhalluksia ja ajoneuvon käyttämistä. Jos virheitä tapahtuu laite pakottaa automaattisesti asiakkaan käymään muistilokin luennassa järjestelmään.
- Edellä mainittu seuranta ja rikkomukset tallentuvat automaattisesti alkolukkolaitteen lokimuistiin. Muistiloki puretaan valmistajien järjestelmään maks. 60pv välein.
- Epäkohta nykyisessä laissa: Ehdottoman ajokiellon pituus on liian lyhyt suhteessa ehdollisen ajo-oikeuden pituuteen.

HE 68/2016 vp epäkohdat valvottuun ajo-oikeudessa:

- HE ei edellytä laitteen minkäänlaista muistilokin lukua. Muistilokin luenta on poistettu kokonaan HE 68/2016 lakiesityksestä, jonka seurauksena manipuloinnit ja rikkomukset eivät ilmene tai tule esille.
- Asiakashenkilöt tulevat tietämään tämän ja manipuloinnit astuvat kuvaan (valvotuissa ajo-oikeuksissa), jossa valvontaa ei tulisi olemaan lainkaan. => Seuraus on, että jo kiinnijäänyt rattijuoppo pääsee liikenteeseen ilman valvontaa. Mahdollisuus rattijuopolle liikenteessä on tällöin huomattava.
- Alkolukkohuoltamoiden havaitsemisista rikkomuksista ei mene tietoa viranomaisille.
- Poliisin resurssit ei riitä valvomaan erikseen alkolukkokuljettajia.
- Rattijuoppojen sijaan HE 68/2016 alkolukkolaissa tullaan valvomaan alkolukkohuoltamoita, eikä rattijuoppoja. =>Tällöin kustannukset eivät vähene vaan lisääntyvät

Seurauksena tulee mahdollisesti olemaan: Alkoholin aiheuttamia onnettomuuksia tieliikenteessä lisääntyy: kuolleita ja loukkaantuneita tulee määrällisesti lisää

Ehdotukset lisättäväksi HE 68/2016:

- Valvotun ajo-oikeuden lokien järjestelmällinen seuranta mukaan HE 68/2016.
- Lokien lukuväli esimerkiksi 90-120 päivään.
- Valvotun ajo-oikeuden asiakkaan alkolukkorikkomukset mukaan lakiin.
- Alkolukkorikkomusten tiedottaminen edelleen viranomaisille lisättävä ja selvennettävä
- Tuomioiden pituudet ehdottoman ajokiellon ja ehdollisen ajo-oikeuden välille yhdenvertaisiksi keskenään.

2. Taustaperustelut

Rattijuopot ovat vakava ongelma liikenteessä. Vuosittain kiinnijääneiden määrä hieman vaihtelee, johtuen lähinnä poliisin resursseista suorittaa liikennevalvontaa. Pitkällä aikavälillä kiinnijääneitä on n. 20.000 vuodessa.

Alkolukoilla on kaksi käyttäjäryhmää. Puhutaan ns. ennaltaehkäisevästä käytöstä, ja tällä tarkoitetaan päiväkoti- ja koululaiskuljetuksia, sekä erilaisia kuljetus- ja työajoja, joissa kunta tai toimeksiantaja edellyttävät alkolukon käyttöä.
Toinen käyttäjäryhmä koostuu henkilöistä, jotka ovat jääneet kiinni rattijuopumuksesta, mutta voivat jatkaa autoilua käräjäoikeuden päätöksellä, alkolukon hankinnan ja asennuksen jälkeen. Tällöin puhutaan valvotusta ajo-oikeudesta.

Alkolukkojen teknisiä ominaisuuksia määrittävät kaksi eri standardia. Ennaltaehkäisevässä käytössä sallitaan ”kevyemmän” hyväksynnän saaneiden laitteiden käyttö standardin 50436-2 mukaan, kun valvotussa ajo-oikeudessa vaaditaan vaativampi 50436-1 hyväksyntä.

Erona kahdella eri standardilla on lähinnä vaativamman hyväksynnän laitteiden nopeampi lämpeneminen, alhaisempi virrankulutus, laajempi käyttölämpötilaskaala ja ennen kaikkea, käyttötietoja tallentava muisti.
Hintaero laitteilla on melko pieni, ollen luokkaa n. 50,- - 100,- €

Nykyään valvotussa ajo-oikeudessa laitteen muisti on purettu huoltoliikkeen toimesta 60 pv välein ja siirretään digitaalisesti laitevalmistajan palvelimelle, jonne viranomaisilla on pääsy valvomaan, että laitetta käytetään lain mukaisesti.

Käyttötietoja tallentava muisti on avainasemassa valvonnan toteuttamisessa. Ilman sitä, ei voida todeta, onko laitetta käytetty oikein tai ollenkaan, eikä siten voida estää rattijuoppojen autoilua humalassa.
On esitetty, että myös ennaltaehkäisevässä käytössä laitevaatimusta nostetaan jatkossa 50436-1 tasolle, jotta julkisuudessakin olleita tapauksia, joissa koululaisia kuljettanut henkilö on nauttinut alkoholia ajon aikana, saadaan karsittua.

Mielestämme esitykset alkolukkojen käytön lisäämiseksi alentamalla laitteistovaatimusta, on askel väärään suuntaan. Toteutuessaan tuo johtaa alkolukon virheelliseen käyttöön tai ei käyttöön ollenkaan ja päästää rattijuopot liikenteeseen aiheuttamaan onnettomuuksia ja isoja kustannuksia yhteiskunnalle.

Mielestämme valvotussa ajo-oikeudessa juuri tuo valvonta on se tärkeä elementti. Tietojen latausväliä on mahdollista pidentää vaikkapa 120 pv asti, ja siten laskea asiakkaan käyttökustannuksia.
Lokirekisteritiedoista koituvat kustannukset voidaan kattaa esimerkiksi asiakkaan kertakorvauksella ajokorttia hakiessa ja/tai kuukausimaksulla ohjelman aikana.

Lisäksi tallentunutta käyttömuistia voisi myös käyttää tehokkaammin hyväksi arvioitaessa henkilön alkoholin käyttöä ja soveltuvuutta jatkamaan autoilua ilman alkolukkoa.
Oikealla valvovalla laitteella saadaan rattijuopon yhteiskunnalle aiheuttamat kalliit kuolemaan (á 2364k€) tai loukkaantumiseen (á 351k€) johtaneet onnettomuudet omalta osaltaan estettyä.

Alkolukon yleistymistä valvotussa ajo-oikeudessa on selkeästi rajoittanut Euroopan mittakaavassa lyhyet ajokiellot maassamme:

1– 4kk ajokiellot eivät ohjaa alkolukon käyttöön.

Mielestämme ajokiellon pidentämistä yhtäläiseksi alkolukon käyttöjakson kanssa lisää juuri itse rattijuoppojen valvontaa.

Tämä vastaisi Ruotsin käytäntöä, jonka mukaan ajokielto tai alkolukon pitoaika on yhden tai kaksi vuotta rattijuopumusrikoksen törkeydestä riippuen. Käytäntö on koettu hyväksi, selkeäksi ja tehokkaaksi keinoksi lisätä alkolukon käyttöä valvotussa ajo-oikeudessa.

Haluamme korostaa Suomessa käytettävien alkolukkojen hyväksyntästandardien tärkeyttä ja hyväksyntälaboratorioiden luotettavuutta testilaboratorioina. Vain hyväksytyssä testilaboratoriossa standardin läpäisevä alkolukko saa olla Suomessa myynnissä.

Mielestämme lakiehdotus ei voi mennä lainkaan eteenpäin, ennen kuin kokonaisprosessi valvotussa ajo-oikeudessa on käyty läpi tulevan lain ja Trafin vaatimuksien kannalta kokonaisuudessaan: poliisi, oikeuslaitos, ministeriöt, Trafi, alkolukkovalmistajat, asennuspaikat ja alkolukkoasiakkaat.
Kokonaisprosessiin liittyy toiminta siitä lähtien kun asiakas jää kiinni rattijuopumuksesta liikenteessä ja loppuu siihen, kun ehdollisen ajo-oikeuden tuomio päättyy ja alkolukko poistetaan ajoneuvosta.

Tulevan lakimuutoksen ja määräysten vaikutukset liikenneturvallisuuteen on käytävä kokonaisuudessaan läpi ennen kuin lakiehdotus laitetaan eteenpäin.

Esimerkkejä ongelmista, joita syntyy, mikäli lokista luovutaan:

- Ilman lokia ei tiedetä, onko alkolukko asennettu oikein tai onko sitä manipuloitu ohittamalla tai irrottamalla se ajoneuvon kytkennöistä, koska silloin alkolukko ei rekisteröi sen käyttötietoja. Normaalin liikennevalvonnan puitteissa valvontaa on mahdoton toteuttaa. Väärin tai puutteellisesti asennettu alkolukko ei ehkäise alkoholin aiheuttamia onnettomuuksia, koska alkolukko ei rekisteröi virheellisiä käyttötilanteita.

- Ilman lokia ei tiedetä, onko alkolukkoa käytetty oikein tai ollenkaan. Käyttämätön tai väärin käytetty alkolukko ei ehkäise alkoholin aiheuttamia onnettomuuksia, koska rattijuoppo pääsee liikenteeseen.

- Kun seurantaa ei ole: alkoholionnettomuuksien kustannukset tulevat nousemaan nykyisestä tasosta, koska alkoholinvaikutuksenalaiset mm. jo tuomitut rattijuopot pääsevät manipuloimaan alkolukkoja ilman riskiä jäädä kiinni.

Avoimia kysymyksiä liittyen HE 68/2016 lakiversioon:

1. Mikä on lakien ja määräysten mukaan kokonaisprosessi miten toimivat: viranomaiset, valmistajat/maahantuojat, alkolukkojen käyttäjät?
2. Arviot kohdan 1 seurauksista liikenneturvallisuudelle?
3. Mitkä/minkälaisia ovat määräykset, jotka Trafi voi antaa?
4. Miten lain säätämisessä sekä Trafin määräyksissä otetaan huomioon päivittyvät standardit ja niiden vaikutukset toimijoihin?
5. Kuka määrittää alkolukko-ohjelman toiminnan, kun lokiseurantaa ei ole?
6. Mikä/mitkä aiheuttaa rikkomuksen ja onko rikkomusta? Mikä on rikkomus?
7. Laki ei ohjeista mitä tapahtuu kun, valvotun ajo-oikeuden asiakas aiheuttaa rikkomuksen (ei puhalla, akku irti, manipuloi)?
   - Joutuuko asiakas menemään huoltopisteeseen?
   - Mitä tapahtuu huoltopisteessä?
   - Tiedotetaanko viranomaisia, kun ei ole lokia?
   - Sanktiot rikkomuksen tapahtuessa?
8. Minkä takia alkolukon toimijoita valvotaan?

9. Pitääkö yksittäisen huoltopisteen antaa toimintailmoitus Trafille ?
10. Toiminnanharjoittajan ilmoitusvelvollisuus: Miten vastuuhenkilön muuttuessa?
11. Kuka maksaa toiminnan valvonnan kustannukset?
12. Lain valmistelun pääasiana on ollut alkolukkojen määrän lisääntyminen. Ei ole selvinnyt, mikä asia tässä laissa edesauttaa alkolukkojen käyttäjämäärän kasvua.
    Kysymys: Miten uusi laki vaikuttaa alkolukkojen määrän lisääntymiseen?
13. Tuomioiden pituudet ovat avoinna.
    Ehdotus: Se mikä lisää alkolukkojen määrää selvästi on lainsäätäjän mahdollisuus yhdenmukaistaa ajokiellon ja ehdollisen ajokiellon ajat: 1-2 vuotta lievä rattijuopumus/uusija, 2-3 vuotta törkeä rattijuopumus
14. Rekisterikilven valvonta (Revika) poliisin toimesta ja sen toiminta käytännössä? Miten rekisterikilven valvonta auttaa alkolukon valvonnassa?
15. Onnettomuustilanteessa loki ei mahdollisesti ole käytettävissä.
    Ei edesauta onnettomuuden selvitystä eikä henkilön toiminta- historian tarkastelua.
16. Mikä ohjelma on lääkärin määräämässä terveysperusteisessa alkolukossa? Käyttöaika?
17. Käytetyn alkolukon uudelleenasennus? Miten toimitaan?
18. Asiakkaan vikatilanteen kustannukset. (Huoltoonkutsu/resetointi). Kuka maksaa?
19. Henkilösidonnaisuus on jäämässä pois lokeista. Viranomainen ei hyödynnä lokeja:
    - Poliisi ei saa tulevaisuudessa tietää alkolukkolokista ja miten asiakas käyttäytyy.
20. Terveysviranomaiset eivät saa tietää, miten asiakas käyttäytyy
21. Toisaalta keskustelun 11.3.2016 pohjalta loki on oltava ja luettavissa
    Mahdollisesti rikkomukset poistuvat ja niiden raportointi poliisille poistuu.
    Nykylokien luvun tilalle tulee: ”puhallusten, ajoneuvon toiminnan ja laitteen yhteinen toiminta”, joka vaatii tarkastamisen säännöllisesti
    - Trafi määrittelee yhdessä valmistajien/maahantuojien kanssa vaadittavat toiminnan tarkastamisen kohteet
    - Trafi määrittelee yhdessä valmistajien/maahantuojien kanssa teknisien vikojen lukutahdin
    Mitkä ovat em. tilanteessa Trafin määräykset?
22. Avoin asia:
    Toiminnan tarkastuksen tiedot serverille vai ei ja mikä on ohjeistus toiminnan tarkastamiselle?

Kunnioittaen,

Jörgen Forsblom, Tekninen johtaja, Dräger Suomi Oy

Mikko Hellström, Alcolock Fi Oy

Tony Weckström, Tuotepäällikkö, Malux Finland Oy

Asiaan liittyvät kuvat:

